

Kršenje slobode izražavanja mišljenja pretpostavkom specijalizovanih sudova da su izjave bile uvredljive

- Odluka od 11. decembra 2025. - 1 BvR 986/25
- Odluka od 16. decembra 2025. - 1 BvR 581/24

U odlukama Prvog vijeća Prvog senata njemačkog Saveznog ustavnog suda usvojene su dvije ustavne tužbe u kojima su apelanti osporili odluke specijaliziranih sudova koji su njihove izjave proglasili klevetničkim i uvredljivim.

Predmet 1 BvR 986/25 (Predmet I) se odnosi na krivičnu presudu za uvredu u dva slučaja, dok se predmet 1 BvR 581/24 (Predmet II) odnosi na parnični postupak o dopustivosti naloga za dostavu, koji je Viši zemaljski sud odbio uz obrazloženje da je pretpostavio da dokument koji treba dostaviti sadrži uvredljiv sadržaj.

Osnovno pravo apelanta na slobodu iznošenja mišljenja (izražavanja) prema članu 5, stav 1, rečenica 1 Osnovnog zakona (Ustava) bilo je povrijeđeno odlukama specijaliziranih sudova. U oba postupka, specijalizirani sudovi nisu uzeli u obzir ustavne zahtjeve da je neophodno utvrditi značenja spornih izjava. Nadalje, odlukama u svakom pojedinačnom slučaju nedostaje kontekstualno odmjeravanje slobode izražavanja apelanta i općih ličnih prava onih na koje se izjave odnose.

Sud je ukinuo odluke specijaliziranih sudova koje su bile osporene i vratio predmet na ponovnu raspravu i donošenje odluka. Sud nije utvrdio da iznesene izjave ne predstavljaju uvrede.

Činjenično stanje

Postupak I.:

Počevši od juna 2021. godine, razvijala se e-mail korespondencija između apelanta i oštećene strane u prvostepenom postupku, direktora srednje škole koju pohađa sin apelanta, u kojoj je on, između ostalog, kritikovao mjere zaštite od koronavirusa. Ove mjere su u to vrijeme bile na snazi u školi. U tom kontekstu, u e-mailu poslanom na adresu gimnazije 20. jula 2021. godine, između ostalog je kritikovao isključivanje svog sina sa nastave uživo. U poruci je također naveo da će voditi kampanju „da se osigura da lično odgovaraju javni službenici koji se nisu usprotivili ovim fašizoidnim naredbama, kako je to propisano članom 36. Zakona o statusu državnih službenika, već su ih podržali“ (Predmet 1).

Nakon što je oštećena strana pismom od 14. septembra 2021. godine obavijestila apelanta i njegovu suprugu da, prema tada važećoj Uredbi o koronavirusu, postoji opća obaveza pohađanja nastave uživo, žalitelj je istog dana lično direktoru poslao e-mail na adresu osnovne škole. U ovom e-mailu je apelant iznio stav da njegov sin nije obavezan pohađati nastavu. On je dalje, između ostalog, naveo da njegov sin neće pokloniti glavu „fašističkom sistemu i njegovim slugama“. E-mail, upućen direktoru, završava riječima: „[...] Stoga je vrijeme da usmjerite svoju pažnju na svoj stvarni zadatak, a to je osigurati da oni koji su na tako totalitaran način isključeni iz zajednice i dalje mogu učestvovati u obrazovanju. Ali vjerovatno griješim što ovo od vas očekujem, jer su ljudi poput vas oduvijek bili najveći pristalice sistema, čak i u mračnijim vremenima. Dobra stvar je što takvi sistemi obično ne traju dugo [...] i nadam se da će se urede i vlasti tada temeljitije očistiti od fašista nego prošli put“ (Slučaj 2).

Apelant je na osnovu ovakvog izražavanja osuđen u dva slučaja novčanom kaznom zbog uvrede.

Postupak II:

Apelant se pisanim putem obratio advokatu koji je prethodno bio imenovan za njegovog staratelja ad litem. Povod je bila stacionarna terapija apelanta na psihijatrijskom odjelu. On je tokom boravka na psihijatriji bio vezan. Osim toga, prema njegovim navodima, u bolničkom hodniku, prije nego što su primijenjene prinudne mjere, bio je više puta okružen desetinama osoba – ljekara, medicinskog osoblja i policijskih službenika. Apelant je u svom podnesku, između ostalog, naveo: „Spriječili ste da se pred sudom utvrdi nepodnošljiva neustavnost i nezakonitost postupanja ljekara i sudija, i ja sam u tom pogledu i dalje stigmatiziran. Štaviše, svojom lijenošću zasnovanom isključivo na nezakonitosti, osigurali ste da psihijatrijski bolnički ološ (...), uz podršku uniformisanog osoblja koje je postupalo nezakonito, bude u mogućnosti da nakon 2019. godine ponovi svoje postupke i 2022. godine“.

Nalog za dostavu koji je podnosilac žalbe podnio nadležnom okružnom sudu u vezi s ovim pismom odbijen je od strane nadležne više sudske izvršiteljice. Podnosilac žalbe je uložio žalbu na tu odluku Višem zemaljskom sudu, tražeći da sud naloži izvršenje naloga za dostavu. Viši zemaljski sud je smatrao da izjava predstavlja uvredljivu kritiku i odbacio je zahtjev da se obaveže viša sudska izvršiteljica da izvrši nalog za dostavu. Presudio je da se od nje ne može zahtijevati da izvrši radnju koja je zabranjena po službenim uputama za sudske izvršitelje. Prema tim uputama, dostavljanje dokumenata uvredljivog ili drugog krivičnog sadržaja, što je bio slučaj ovdje, bilo je zabranjeno.

Gljučni razlozi vijeća:

Ustavne tužbe su osnovane u onoj mjeri u kojoj su prihvatljive. Odluke specijaliziranih sudova krše osnovno pravo podnosioca žalbi na slobodu izražavanja prema članu 5(1) rečenica 1 Osnovnog zakona.

Postupak I:

Osporavane odluke specijaliziranih sudova ne ispunjavaju ustavne zahtjeve za tumačenje krivičnog djela klevete koje uzima u obzir slobodu izražavanja.

1. U pogledu e-maila podnosioca žalbe od 20. jula 2021. godine, nije u dovoljnoj mjeri udovoljeno ustavnom zahtjevu da se utvrdi tačan smisao. U osporenoj odlici, sve u svemu, nedostaje odgovarajuće razjašnjenje doslovnog značenja apelantove formulacije „fašisoidne naredbe“, na kojoj se zasniva presuda. Samo po, sebi ustavne sumnje budi ona mjera po kojoj se specijalizirani sudovi paušalno oslanjaju na širi kontekst prethodnog e-maila iz juna 2021. godine, koji nije predmet ovog postupka. U konkretnom slučaju, Zemaljski sud nije detaljno objasnio zašto je e-mail poslan sedmicama ranije direktno relevantan za tumačenje izjave od 20. jula 2021. godine koja je predmet postupka. Zbog toga nije ustavno održiva procjena specijaliziranih sudova da je podnosilac žalbe svjesno namjeravao da lično omalovaži direktora škole davanjem ove izjave.

2. Procjena specijaliziranih sudova da su izjave u e-mailu od 14. septembra 2021. godine klevetničke ne izaziva ustavne probleme. Međutim, specijalizirani sudovi nisu uzeli u obzir okolnosti slučaja, čime je povrijeđeno temeljno pravo podnosioca žalbe na slobodu izražavanja. Bilo je neophodno sprovesti kontekstualno odmjeravanje slobode izražavanja žalitelja i općih

ličnih prava direktora na koje su se izjave odnosile. Razlozi specijaliziranih sudova ne podupiru pretpostavku da je kritika bila klevetnička u ustavnom smislu, što je slučaj samo u izuzetnim okolnostima. Samo bi takav nalaz u ovom slučaju učinio nepotrebnim odmjerenje suprotstavljenih interesa. U onoj mjeri u kojoj je Zemaljski sud – a na što Viši zemaljski sud nije uložio prigovor – pretpostavio da se izjave podnosioca žalbe više ne odnose na predmetnu stvar, već isključivo na omalovažavanje direktora, nije u dovoljnoj mjeri uzeo u obzir okolnosti pojedinačnog slučaja onako kako ih je utvrdio. Izjave su bile ugrađene u poruku u kojoj je podnositelj žalbe izrazio kritiku zaštitnih mjera koje su u to vrijeme bile na snazi u školama.

Postupak II:

Osporena odluka Višeg zemaljskog suda nije u skladu sa ustavnim zahtjevom da se odmjeri apelantova sloboda izražavanja. U konkretnom slučaju, to nije bilo suviše čak ni sa stanovišta uvredljive kritike ili formalne uvrede.

1. Odluka Višeg zemaljskog suda ne pruža nikakvo kontekstualno tumačenje izraza „psihijatrijski mob“. Nedostaje objašnjenje kakav smisao, posmatrano sa objektivnog stanovišta jednog razumnog recepijenta, treba pripisati izjavi. U tom pogledu, Viši zemaljski sud se također nije bavio pitanjem da li se kolektivna oznaka koju je upotrijebio apelant može individualizirati na određene osobe ili grupu osoba, odnosno koja je grupa osoba bila obuhvaćena ovom izjavom. Viši zemaljski sud također nije utvrdio njen smisao prilikom odbijanja žalbe, kako to zahtjeva ustavno pravo, već se u tom pogledu ograničio na komentare o definiciji pojma „mob“ u rječniku Duden i rječniku stranih riječi. I u tom pogledu nedostaje svako kontekstualno tumačenje.

2. U svakom slučaju, pretpostavku da se radi o uvredljivoj kritici opovrgava činjenica da, s obzirom na kontekst, izjava o kojoj je riječ u postupku nije bila potpuno lišena činjenične osnove. U svom pismu, apelant je, između ostalog, ocijenio kao nezakonite postupke „doktora“ u vezi s mjerama koje su protiv njega naređene. Izjava se, izvučena iz ovog konteksta, ne može shvatiti kao klevetanje koje je usmjereno isključivo na pojedince. Naprotiv, ona je jasno služila i za kritiku prisilnih mjera poduzetih protiv apelanta i u tom pogledu je i dalje ostala povezana sa raspravom o činjenicama iz spora. Također nedostaje bilo kakvo obrazloženje zbog čega bi trebale biti ispunjene činjenične pretpostavke formalne uvrede. Očigledno je također da ne postoji formalna uvreda. Viši zemaljski sud samo navodi da se pojam „mob“ treba razumjeti kao „ološ“ ili „ludilo“. Međutim, odluka ne objašnjava zašto bi pojam „ludilo“ trebao ispunjavati – uske – uslove za formalnu uvredu. Viši zemaljski sud također ne pokazuje da se termin „mob“ općenito shvata kao sinonim za „ološ“. S obzirom na njegovo latinsko porijeklo (mobile vulgus), što se može doslovno prevesti kao „pokretna gomila“, i posuđivanje termina iz engleskog jezika („mob“), gdje se odnosi na „bijesnu, uzrujanu masu“, sinonimna upotreba termina „mob“ i „ološ“, koju pretpostavlja Viši zemaljski sud, čini se nevjerovatnom.

Odluka Saveznog ustavnog suda se može pročitati pod sljedećim linkom:

<https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2026/bvg26-013.html>